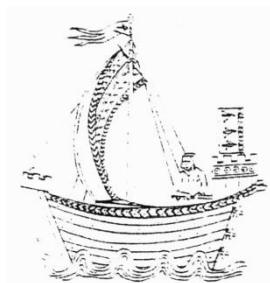

Artikel i Dragør Nyt 22. september 1987

ØLSTOBE, KANDER OG TØNDER

Kogge fra 1300-tallet – en skibstype benyttet af hansestæderne.

Hansestædernes aktiviteter i Øresund udgør en markant periode i Dragørs historie med udgangspunkt i begyndelsen af 1300-tallet og med en udstrækning på omkring 200 år.

Emnet er udførligt beskrevet, først og fremmest af Chr. Nicolaisen i »Amagers Historie«, yderligere i Politikens »Danmarks Historie« og af Niels-Knud Liebgott i hans bog om Stakhave-udgravningen 1973-75.

Det skulle derfor ikke være påkrævet at gentage de mange enkeltheder, det middelalderlige sildeeventyr i Dragør byder på, men som indledning til denne beretnings særlige emne bør der måske siges noget om, hvorfor hanseaterne kom til Dragør.

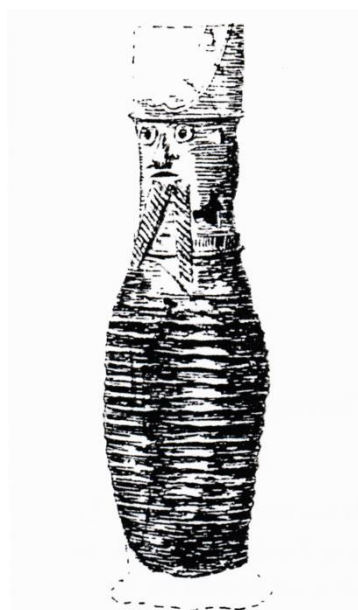
I årene 1296 til 1332, under kongerne Erik Menved og Christoffer II, krævede bestræbelserne for at bevare indflydelsen syd for Østersøen store summer til hvervede tropper og udrustning. Midlerne blev skaffet ved at pantsætte flere og flere dele af det danske rige til tyske grever. Resultatet blev et stort fallitbo og et land uden konge i otte år. Skånelandet blev således også pantsat til en tysk fyrste, men her gjorde indbyggerne oprør med det resultat, at den svenske konge Magnus Smeck overtog landsdelen. Herved gik de betydelige indtægter tabt, den danske konge tidligere kunne hente på det store Skånemarked. Da Valdemar Atterdag i 1340 overtog den begrænsede kongemagt i Danmark, tilbød han året efter privilegier til tyske og hollandske hansestæder på dragørlejet for at afbøde det, der var gået tabt i Skåne.

Som overskriften antyder, skal det følgende handle om et begrænset emne, beskedent i forhold til det egentlige - det store sildefiskeri - men til gengæld det, der har efterladt de fleste håndgribelige spor fra det travle liv for 5-600 år siden.

Ifølge en ældre kilde skulle 20.000 mand have været i virksomhed omkring Dragør, men kendskabet til det begrænsede areal, der blev benyttet, viser, at tallet er helt urealistisk. Der har imidlertid været mange, der deltog i det opslidende arbejde fra morgen til solnedgang med sild og saltning. Det strenge arbejde har givetvis afstedkommet en god tørst, men det blev der rådet bod på, og hermed er vi omsider fremme ved emnet, denne beretning handler om.

Tørstende sjæle

En del af de tilsejlende kogger, som tidens skibstype benævnes, har medbragt de fornødne drikkekrus og øllet, der skulle hældes i. Og der var tale om gode tyske ølsorter med navne som Mumme fra Brundsvig, Sundestøl og Pryssing. Det man drak øllet af i kroer og skænkestuer, var de såkaldte ølstobe, fremstillet af rhinsk stentøj, der gennem flere hundrede år var udbredt over det meste af Nordeuropa. Leverandørerne var en række keramikværksteder langs en biflod til Rhinen ved byen Siegburg, syd for Köln.

Ølstob med modelleret mandsansigt (Svend Jans).

Disse stobe, glaserede og uglaserede, har ikke været behagelige at drikke af, men det er nok ikke taget så nøje, når tørsten meldte sig. Der er fundet enkelte hele stobe i Dragør og mange hundrede skår, særlig de solide bundskår, men også skår af de mange ølkander, der har været i sving. Historikeren Erik Kjærsgaard har om livet på Skånemarkedet givet denne malende skildring af de tørstende: »Når natten faldt på, døde arbejdet hen, men dermed faldt der dog ikke ro over Skanør. Der stod mange kroer åbne for tørstige sjæle, og ølkonerne tappede i spandevise. Terningerne rullede og øl og drukken snak løb over alle bredder og endte ofte i slagsmål«. Et billede, der givetvis også kunne gælde Dragør i sildemarkedstiden.

Udover skårene fra ølstobene er der på begge sider af Øresund fundet nedgravede tøndes til forskellige formål, hele eller i staver. Det har været nærliggende, som det ofte er set, at betegne dem som sildetønder, men det er af flere grunde mindre logisk. Tønder med sild blev jo sejlet sydpå, og de, der er gået i vrang, har ikke været meget bevendt. Men en detalje, der ses på bevarede tøndes, som de findes i Dragør, på Nationalmuseet og på Falsterbo Museum, røber at det er hidbragte øl-tønder, det drejer sig om, og dem er der kommet mange af. På midten af tøndes findes et lille firkantet hul, der har tjent det formål at skaffe luft, når øllet skulle tappes. En understregning af, at den her givne udlægning må være den rigtige, kan hentes fra flere flamske stik og malerier fra 15- og 1600-tallet. Blandt andet af kendte kunstnere som Peter Rubens og Jan Steen. Her ses brugte

øltønder anvendt som borde i kroer og herberger, og faktisk alle viser det omtalte firkantede hul. Yderligere kan nævnes, at mellem kalkmalerier fra omkring 1350 i Ørslev kirke på Sjælland er en djævel gengivet, ridende på en tønde med samme firkantede udskæring - og øllet tappes.

For kort tid siden er i Lyngby gamle bydel påvist en nedgravet tønde, også med det firkantede hul. Fundet er gjort i en hustomt, der dateres til omkring 1500, og Lyngbyarkæologerne har beregnet, at tønden har rummet 120 potter øl.

Museumsinspektør Liebgott fremviser øltønder og ølstobe ved en fjernsynsoptagelse fra Stakhaven 1975.

TV-journalisten Piet van Deurs ses stående til venstre (Svend Jans).